

*Az isaszegi magyar–lengyel baráti kapcsolatok 50. évfordulója,
Falumúzeum Isaszeg, 2022. szeptember 24.*

Igen Tisztelt Konzul Úr!
Tisztelt Polgármester Úr!
Tisztelt Alpolgármester Asszony!
Kedves Bojanówi Vendégeink!
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A „Kós Károly-díjjal” és a „Magyarországi Lengyeliségért-díjjal” kitüntetett Isaszegi Múzeumbarátok Köre, emléktábla avatással és ünnepi megemlékezéssel ünnepli az isaszegi magyar–lengyel baráti kapcsolatok felvételének 50. évfordulóját.

„Isaszeg a lengyel–magyar barátság örök jelképe” – címmel írt cikket 1972-ben az akkor még létezett „Lengyelország” című havilap hasábjain néhai **Zenon Tarnowski**, lengyel diplomata, kulturális attasé, későbbi budapesti konzul, Isaszeg nagy barátja és népszerűsítője. Tarnowski tanácsos urat 2004-ben helyezték örök nyugalomba a varsói powązki temetőben, mi pedig igyekszünk továbbra is a lengyel–magyar barátság jelképe maradni és ápolni népeink és országaink történelmi kapcsolatait és hagyományait. De nemcsak az ezeréves barátság kötelez erre bennünket, hanem Isaszeg lengyel múltja is. A legkorábbi említés erről 1816-ban Galgóczy Károly: Pest, Pilis és Solt Vármegye monográfiája című munkájában olvasható. Ebben a szerző közli, hogy **1732-ben Isaszegen lengyelek telepedtek le.**

Kedves Vendégeink!

Immáron 50 éve annak, hogy a Múzeumbarátok Köre, a Nagyközségi Tanács, a budapesti Lengyel Kultúra, a Lengyel Nagykövetség és a Hadtörténeti Múzeum közreműködésével megrendeztük az **Isaszegi Magyar–Lengyel Történelmi Napokat 1972. szeptember 24. és október 1. között**. Az egész héten át tartó programsorozatban kiállítás megnyitó, emléktábla avatás, a Lengyel kapitány síremlékének felavatása, történelmi előadás, dalostalálkozó, irodalmi és filmest, ünnepi hangverseny szerepelt, meghívott lengyelországi előadóművészek közreműködésével.

A történelmi napok lelkes és fáradhatatlan szervezője volt néhai **Szathmáry Zoltán** (1901–1989), a Múzeumbaráti Kör és a Falumúzeum alapítója, az isaszegi református templom, a Magyar Szabadságtörekvések Emléktemploma templomépítő gondnoka.

Meg kell említenem, hogy a Wysocki emléktáblák Isaszegre érkezésében komoly érdeme volt **Domszky Pálnak** (1903–1974), a magyar lengyel kapcsolatok fáradhatatlan kutatójának. Domszky Pál egyik öse Nikodem Dąbski gyalogsági százados az isaszegi csatában harcolt 1849. április 6-án a Lengyel légió tisztjeként.

1972. szeptember 24-én - az akkoriban még kerítéssel elzárt Katona-Pallagon, felavatásra került az isaszegi csatában elesett, **Ismeretlen lengyel kapitány** síremléke, obeliszkje is. Felirata akkor még csak magyar nyelvű volt, mára a Múzeumbarátok Körének köszönhetően lengyelül is olvasható.

A régi keresztet **Turai György isaszegi kovácsmester** készítette 48-as kardokból, kardlapokból „font koszorút” a

kereszt köré. Az eredeti sírkeresztet sikerült megmentenünk az utókor számára, mivel azt pár évvel ezelőtt dr. Dürr Sándor (Múzeumbaráti Kör tagja) gépkocsijával a múzeumba beszállítottuk további megőrzésre. A Honvédsírokat az Együtműködés Isaszegért Egyesület „jelképesen örökbe fogadta” és évtizedek szorgos munkájával a „*Névtelen félisteneknek*” a honvéd hősöknek méltó emlékhelyet alakítottak ki: Makovecz Imre által tervezett Emlékező Angyal – aradi vértanúk emlékfája, Harangláb, a csatát ismertető táblák, pihenő asztalok, padok, kerültek elhelyezésre.

Az eltelt 50 év alatt minden évben megemlékeztünk az isaszegi csatában hősi halált halt magyar honvédekről és a lengyel légió katonáiról. Az 1970-es és 1980-as években a megemlékezéseink a Bem József Lengyel Kulturális Egyesülettel közösen október 6-hoz közeli napon történtek. (Magyar és Lengyel Néphadseregek Napja, Pákozd szeptember 29., illetve Lenino október 12.)

Ekkor az isaszegi úttörők virágot gyűjtöttek a községben, majd a múzeum udvarán csokorba kötöttük és kivittük az emlékhelyekre. A koszorúzásokat követően szinte mindig a Csata Vendéglőben baráti beszélgetésre és lengyel–magyar népdalok éneklésére került sor a Bem Egyesület tagjaival közösen. Szép emlékeim vannak ebből az időszakból.

Kevesen tudják, hogy az 1970-es évek végén és az 1980-as évek elején Magyar–Lengyel Baráti Klub is működött éveken át a Múzeumbarátok Köre szervezeti egységként. A rendezvényeket a régi Falumúzeumban vagy a Vasutaskör nagytermében tartottuk. A programokat bárki látogathatta. A klubfoglalkozásokon Lengyelország kulturális nevezetességeivel, történelmével, zenéjével ismerkedtünk meg, lengyel írók, zeneszerzők műveit hallgattuk. Lejátszottuk pl. Witold Małcużyński lengyel zongoraművész 1975-ben

kiadott duplalemezét is, amelyen Chopin számokat adott elő. A hanglemezt Szmolicza József a „Lengyelország” című folyóirat pályázatának győzteseként az Engelmayer Ákos, későbbi varsói magyar nagykövet által vezetett magyar szerkesztőségtől kapta.

Számos magyar–lengyel vonatkozású kezdeményezés indult el a Múzeumbarátok Körétől. Ezek közül az idő rövideje miatt csak hármat említenék meg.

József Wysocki tábornok, a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében található szobrának felállítására tett javaslatunk 1976-ban fogalmazódott meg, melyet felkarolt a Bem József Lengyel Kulturális Egyesület. A kezdeményezést a budapesti Lengyel Nagykövetség és Budapest Főváros Tanácsa is támogatta.

A Wysocki Légión Hagyományőrző Egyesület minden év december 31-én a Wysocki szobornál emlékezik meg névadójuk, a kiváló tábornok halálának évfordulójáról.

A Lengyel légió katonái igazi forradalmi katonákhoz méltó módon vettek részt az isaszegi csatában!

Parancsnokaik kiváló tisztek voltak, akik a napóleoni háborúk vagy az 1830/31-es felkelés után külföldre menekültek, s a francia katonai akadémiákon tanultak. A harcban a lengyel katonák általános elismerést vívtak ki maguknak feletteseik és bajtársaik körében. Elismeréssel szólt róluk Damjanich és Klapka is. Amikor pedig az isaszegi csata után Kossuth Lajos Gödöllőn fogadta a katonák díszszemléjét, a Lengyel légió előtt levette a kalapját, és fedetlen fővel állt mindaddig, amíg a lengyel légiós katonák el nem vonultak előtte. A lengyelek úgy érezték, hogy ez a gesztus a magyar forradalom vezérének irántuk tanúsított különleges megbecsülését bizonyítja.

A magyar honvédek és a Lengyel légió győzelmének emléke ma is él az isaszegi lakosok emlékezetében.

Kevesen tudják azt a tényt, hogy a Wysocki légió újraélesztésének gondolata 1997. április 6-án vetődött fel az isaszegi csatatéren rendezett ünnepségen, ahol először mutatták be egymásnak a későbbi két alapító-szervezőt, dr. Sutarski Konrádot (akkor az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat elnökét) és Máté Endrét (akkor a Kossuth Szövetség ügyvezető elnökét) jelenleg hagyomány őrző századost, a légió vezetőjét. A megalakulásuktól kezdve rendszeres résztvevői a Tavaszi Emlékhadjárat sorozatnak, az isaszegi megemlékezéseknek, csatajátéknak és - nagy örömünkre - jelenleg is itt vannak közöttünk a légió zászlajával együtt.

1993-ban „**Együtt a szabadságért**” címmel magyar-lengyel történelmi emlékülésre került sor a műemlék Öregtemplomban, melyet **dr. Dürr Sándor** konzul úr szervezett Varsóból. Ennek a nagyszerű rendezvénynek máig is hatása van a magyar–lengyel kapcsolatok ápolására Isaszegen. Ekkor mutatták be Magyarországon először a neves polonista, **dr. Kovács István** által írt és szerkesztett könyvet **Wysocki tábornok emlékirataiból**. Számos kiváló magyar és lengyel történész továbbá rangos magyar és lengyel diplomata vett részt ezen az eseményen. A település akkori polgármestere **dr. Tóthné Pacs Vera**, **ma Isaszeg Díszpolgára** első szóra felkarolta a rendezvényt és támogatta annak megvalósítását! A szervezésben közreműködött, **Szatmáry Zoltán** a Múzeumbarátok Körének elnöke is.

1996-ban emléktáblát avattunk **Domszky Pál (1903–1974)** a magyar–lengyel kapcsolatok kutatója és ápolója emlékére

és emlékkiállítás is rendeztünk tiszteletére a múzeumban. Az isaszegi emléktábla állítást követően Varsóban a Főlevéltárban nyílt kiállítás Domszky Pálról, aki 1944-ben magyar útlevelet adott ki a lengyeleknek és zsidóknak egyaránt, így mentett meg sok száz embert a biztos haláltól.

Domszky Pál és Szathmáry Zoltán már 1964-től leveleztek egymással, kutatva a Lengyel légió emlékeit Isaszegen.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

E három eseményen kívül számos, a magyar lengyel baráti kapcsolatokat erősítő programra került sor a Baráti Kör szervezésében. Az öt éven keresztül megrendezett **Lengyel délutánok** rendezvényei szép példái ennek. Fő szervezője **dr. Dürr Sándor** a Múzeumbarátok Köre és az Együttműködés Isaszegért Egyesület tagja volt. Természetesen mindig a közös magyar – lengyel vonatkozásokat emeltük ki.

A nagyszerű lengyel délutánok témái a következők voltak:

2010. május „**Witaj Maj, Piękny Maj**” - **Légy üdvözölve gyönyörű május** – Lengyel délután a múzeumban az 1791. május 3-i lengyel alkotmány ünnepe alkalmából.

2011. Ne féljete! – Lengyel délután – **Emlékezés Boldog II. János Pál pápára** - Falumúzeumban

2012. május – **Emlékezés Szent Hedvigre**, szintén az Öregtemplomban.

2012. november Lengyel délután – **“Az 1830/31-es novemberi lengyel felkelés hatása a magyar irodalomra”** – történelmi, irodalomtörténeti rendezvény – a Falumúzeumban.

2013-ban **Emlékezés Szent Kingára**, a Szent Márton templomban,

2014-ben **Emlékezés Szent László királyra** – az Együttműködés Isaszegért Egyesület szervezésében, helyszín a Szent Márton templom volt.

A baráti találkozók, amíg egészségük, erejük engedte mindvégig közöttünk volt **id. Szathmáry Zoltán, Proksza Pálné** (Irénye néni) a Kör akkori elnöke, **Baksa Imréné** (Terike néni), **Szikszai János** és **Bajusz Árpád** nagytiszteletű ref. lelkész, **Dr. Kemény János, Hajdú József, Jakócsné Dabrowska Magdalena** a Bem Egyesület későbbi vezetőségi tagja. A lengyelek közül emlékezetem szerint **Héjj Aldona, Nagy Alicja** és **Andrzej Wesolowski** a Bem Egyesület elnökei, **Korek Eugén** a Bem Egyesület későbbi elnöke, és **Jerzy Kochanowski**, aki sajnos nagyon fiatalon eltávozott közülünk. Jurek 1985-től kezdve haláláig, aktív résztvevője, szervezője volt az isaszegi találkozóknak! A Głos Polonii, a Lengyel Hangja című lap egyik alapítója és első szerkesztője is volt. Remélem, hogy egyszer majd egy kopjafát is állíthatunk emlékének itt Isaszegen.

2000 és 2001-ben - a varsói magyar konzul kezdeményezésére - az Egyesült Európa gondolatát népszerűsítő Nemzetközi Gyermekfesztiválon **a Lengyel tengermelléken, Karlinóban**, hazánkat isaszegi általános iskolás diákok képviselték. Az egyik évben a Klapka György a másik évben a Damjanich János Általános Iskola tanulói és kísérői utaztak ki Lengyelországba és nagy sikerrel szerepeltek.

Könyvbemutatókra is sor került: **Máté Endre „Domszky Pál a varsói magyar”** című könyvével (2013) valamint **dr. Kovács István történész Bem tábornokról írt könyvével (2014)**, ismerkedhettek meg az Isaszegiek. 2015-ben mutattuk be a nagyközönségnek **Trojan Marian Józef, Magyarországon élt lengyel grafikusművész 1848-1849-es témájú linóleummetszeteit (16 metszet)**, amelyeket a művész már korábban a Falumúzeumnak ajándékozott. Az egyik kép érdekessége, hogy a művész Wysocki tábornok arcképe mögött megjelenítette az isaszegi Öregtemplomot.

A Magyar Országgyűlés és a Lengyel Nemzetgyűlés (Szejm) határozatának megfelelően minden év márciusában megemlékezünk a **magyar–lengyel barátság napjáról**. E megemlékezéseink során a kulturális műsort a Klapka György Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola diákjai és tanárai adják, amelyért hálás köszönetünket fejezzük ki!

2016. április 6-án a Wysocki Hagyományőrző Egyesület az isaszegi Falumúzeumnak ajándékozott **egy lengyel légiós egyenruhát**, egy olyan egyenruha másolatát, amelyet az 1830/31-es felkelés idején a lengyel katonák viseltek.

A lengyel légiós egyenruhát Máté Endre az egyesület alelnöke, a légió vezetője adta át a Falumúzeum gyűjteménykezelőjének, aki az alábbi szavakkal vette át:

„A Wysocki Légió Hagyományőrző Egyesület nemesszívű ajándékát köszönettel elfogadjuk, és megígérjük, hogy „A mi szabadságunkért és a Tiétekért!” jelszó szellemében arra vigyázunk, és azt örökre megőrizzük!

2017-ben megemlékeztünk a Szent Márton templomban az isaszegi **magyar–lengyel kapcsolatok 45. évfordulójáról**. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével Prof. Jerzy Snopek

lengyel nagykövet és felesége Gedeon Márta asszony. Az ünnepségen csodálatos koncertet adott Szilasi Alex zongoraművész egy olyan francia zongorán, amelyen zongorán Párizsban Chopin is játszott.

Kedves Vendégeink!

A mai szép délutánon úgy érzem, hogy Isaszeg Város lakossága és az Isaszegi Múzeumbarátok Köre méltóképpen emlékezett meg az 50 éves évfordulóról.

“A magyar–lengyel barátság nem mítosz, hanem Európa történelmének legcsodálatosabb fejezete” - írta **Mitrovits Miklós történész, polonista**. Igen, mi is úgy érezzük, hogy a **magyar – lengyel barátság Isaszeg helytörténetének egyik legcsodálatosabb fejezete**.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy az ünnepi alkalomból, **megköszönjem** segítőinknek, támogatóinak - névtelenül is - az áldozatos munkáját. Külön is köszönet jár a MÁV Zrt-nek a gyors engedélyért, Isaszegi Vasútállomás Állomás Főnökségének, Isaszeg Város Önkormányzatának, Hatvani Miklós polgármester úrnak, Mészáros Gusztávné alpolgármester asszonynak és Wesółowski Korinna asszonynak, a Bem Egyesület korábbi elnökének fáradhatatlan szervező munkájáért. Nagy tisztelettel mondok köszönetet Pongrácz Gabriella asszonynak, az isaszegi művelődési ház igazgatójának a messzemenő támogatásáért!

Köszönjük vendégeinknek is, hogy velünk együtt ünnepeltek, Bojanów lengyelországi testvértelepülésünk képviselőinek, a

Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület vezetőségének, a Wysocki Légió Hagyományörző Egyesületnek, hogy a Légió zászlójával ismét eljöttek hozzánk. Köszönöm Haász Veronika zongoratanárnőnek és a Klapka György Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola diákjainak, tanáraiknak, az Együtműködés Isaszegért Egyesületnek és Isaszeg Város polgárainak, a Múzeumbaráti Kör tagjainak, Ozsváth Melinda elnök asszonynak, valamint a Boquilla Negra Klarinét Zenekarnak, hogy ma velünk voltak.

Tisztelt Vendégek!

Úgy érzem, hogy néhai Zenon Tarnowski lengyel diplomata 1972-ben megfogalmazott gondolata ma is érvényes:

„Isaszeg a lengyel magyar barátság örök jelképe”.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Szmolicza József,
a Múzeumbaráti Kör titkára